

Т. Вилегжаніна,
генеральний директор
Національної парламентської бібліотеки України,
заслужений працівник культури України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

ПАТРІОТИЗМ як одна з найзначущих ціннісних характеристик суспільства інтегрує соціальні, історичні, духовні, культурні основи його життєдіяльності й проявляється в емоційно-піднесеному ставленні особистості до Вітчизни. На зламі епох, коли відбувається переоцінювання цінностей, змінюються світоглядні орієнтири, інтереси всіх соціальних груп, патріотизм стає стрижнем, навколо якого об'єднуються кращі сили суспільства. Саме він наповнює змістом життя і діяльність людей.

Виховання у молодих поколінь почуття любові до Батьківщини, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визначені пріоритетами загальнодержавного рівня, про що свідчить низка нормативно-правових актів, серед яких Указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2020 роки».

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції Гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, дедалі більшої актуальності набуває національно-патріотична діяльність усіх соціальних інститутів, у т. ч. бібліотек. Важливо, щоб кожна публічна бібліотека стала необхідним місцем для громадянина-патріота, який, беручи на себе відповідальність за розбудову суверенної, незалежної, демократичної, правової держави, забезпечує її національну безпеку, сприяє єдності української політичної еліти та встановленню громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Патріотизм поєднує в собі любов до України, її народу, гордість за минуле і сьогодення своєї країни, готовність до її захисту, а також утвердження в суспільній свідомості об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних сил України (ЗСУ) у відстоюванні ідеалів свободи та державності України, її громадян від княжої доби, козацького війська, військ УНР, січових стрільців, воїнів УПА і бійців, які загинули під час Другої світової війни,

до часів незалежності, Майдану, Героїв Небесної Сотні та зони АТО.

Першочергове завдання публічних книгозбірень – популяризувати літературу, що сприяє прищепленню почуття патріотизму, причетності до історичної долі України, висвітлює події, котрі відбуваються на сході країни, вшановує героїв-захисників.

Прикладами такої літератури є вже визнані читачами кращі видання про АТО.

У книзі «Аеропорт» (вийшла в 2015 р. у видавництві «Брайт Букс» українською мовою та у видавництві «Брайт Стар Паблішинг» – російською) С. Лойка – військового кореспондента і фотокора *Los Angeles Times* у Москві – скрупульозно описано п'ять останніх днів 240-денної оборони Донецького аеропорту, які автор провів із його захисниками – «кіборгами».

Книга Є. Положія «Іловайськ» («Фоліо», 2015) складається з 16 новел, в основі кожної з яких – спогади бійця, учасника Іловайського котла. Думки щодо цієї книги різні, але не можна не навести слова автора: «Наші бійці мали мужність пережити Іловайський котел, то невже у нас не вистачить мужності хоча б прочитати про їх героїзм і гуманізм? Правда, яку дізнається суспільство, стане найкращим пам'ятником усім нашим загиблим хлопцям» (з інтерв'ю від 27.08.2015; http://espresso.tv/article/2015/08/27/avtor_knygy_quotilovayskquot_yevgen_polozhiy_podyvymosya__chy_gotove_nashe_suspilstvo_do_takoyi_knygy_pro_viyunu).

Українських захисників увічнив і майстер гостросюжетних романів В. Шкляр, який свій твір «Чорне сонце» («Клуб сімейного дозвілля», 2015) присвятив бійцям добровольчого батальйону «Азов» (у його емблемі є

символ «Чорне сонце»), з якими довгий час пробув на фронті. Від імені головного героя письменник розмірковує, хто і навіщо затягує криваву драму, чому гинуть найкращі люди, чому місцеві мешканці вважають своїх визволителів ворогами і яким буде майбутнє України.

У книзі «Приватний щоденник. Майдан. Війна» (ЛА «Піраміда», 2015) М. Матіос, відома письменниця і народний депутат України, відійшла від звичної для неї художньої прози і в документальному стилі описала події в країні з 31 листопада 2013-го до липня 2015 р. У книзі немає жодного вигаданого імені чи сюжету, а лише те, свідком або учасником чого була авторка, починаючи з участі в подіях на Майдані та закінчуючи поїздками в зону АТО з виступами і гуманітарною допомогою.

Роман «Художник війни» («Фоліо», 2015), написаний російською мовою, – перша книга українського журналіста М. Бутченка, який родом з-під Луганська. У автора є своє бачення причин, що спонукали простих жителів «республік» стати прихильниками «руського мира», і він намагається донести його до читача.

Основою книги Л. Якимчук «Абрикоси Донбасу» («Видавництво Старого Лева», 2015) став останній цикл віршів поетеси – «Розпад», в якому вона розповідає про АТО, про сьогоденішню ситуацію в країні та на своїй малій батьківщині – в Первомайську. Збірку тепло зустріли читачі, колеги молодого авторки. Як зазначив відомий український письменник С. Жадан, «книга сповнена тепла і гіркоти, книга колюча і ламана... Мова віршів проста і переконлива».

«100 днів полону, або позивний "911"» (Черкаси, 2015) – це спогади про перебування в полоні черкаського правозахисника, волонтера, члена виконкому міської ради В. Макєєва. Жорстоке поводження ополченців ЛНР, психологічні допити, приниження, тортури – все це детально викладено в сповіді автора.

У основу книги «Война на три букви» («Фоліо», 2015) лягли опубліковані репортажі та інтерв'ю К. Сергацкової й А. Чапая про події з 22 лютого 2014 р. і до початку 2015-го (щодо анексії Криму, трагедії в Одесі, антитерористичної операції на Донбасі) та розповідь московського філолога В. Максакова про свою поїздку в ДНР, котра закінчилася полонем, під час якого він зміг дізнатися зсередини, що являє собою сепаратистський рух і наскільки визначальною в ньому була участь громадян Росії.

Автором книги «Соняхи. Духовність на час війни» («Видавництво Старого Лева», 2015) є військовий капелан А. Зелінський, який постійно здійснює богослужіння в зоні АТО, стоїть пліч-о-пліч із тими, про кого пише, підтримує їх і проводить в останню путь. «Ця книга про друзів і для друзів, а тому написана з любов'ю та глибокою й щирою вдячністю. Саме їхні світлі погляди заглядають з її сторінок до сумління та серця українського читача», – зазначив автор, адже з деякими її героями він познайомився ще 10 років тому, коли вони були курсантами Академії сухопутних військ у Львові (<http://bukvoid.com.ua/news/books/2015/10/12/162358.html>).

Силою слова, втіленою у книзі, бібліотеки покликані забезпечити морально-політичну і практичну підго-

товку до виконання священного обов'язку – захисту незалежної України, військової служби в ЗСУ. З березня 2015 р. здійснюється Всеукраїнська акція «Бібліотека українського воїна», ініційована Міністерством культури України для підтримки бойового духу та патріотичного виховання військовослужбовців. За цей час до акції долучилися понад 3 тис. учасників, серед яких бібліотеки, видавництва, громадські організації, письменники, користувачі бібліотек, волонтери, небайдужі жителі міст і сіл України, які поповнили цю бібліотеку майже 16 тис. пр. книг (<http://www.nplu.org/article.php?id=152>).

Бібліотеки різнобічно висвітлюють актуальні події за допомогою різноманітних форм бібліотечної роботи: циклів бесід, книжкових виставок, тематичних полиць, уроків мужності, оглядів періодичних видань, інформаційних повідомлень, годин спілкування, зустрічей із ветеранами Другої світової війни, воїнами АТО, волонтерами, участі в різноманітних акціях. Традиційні форми національно-патріотичного виховання збагачені інноваціями – благодійними акціями, пошуковою діяльністю, культурологічно-пізнавальними віртуальними подорожами до місць історичної слави України.

У багатьох публічних бібліотеках було проведено акції «Підтримай свого солдата», на які запрошували учасників АТО, їхніх батьків, побратимів. Відбулись уроки мужності та милосердя під девізом «Борімося – побороємо!», до проведення яких залучали учасників бойових дій на сході країни, представників волонтерських організацій, ветеранів минулих воєн, активних громадських діячів, учасників Революції Гідності, членів сімей Героїв Небесної Сотні та полеглих бійців АТО.

Працівники бібліотек активно відстоювали свою громадянську позицію, беручи участь у вуличних заходах, флешмобах, акціях підтримки «Ми разом», спрямованих на допомогу пораненим військовим; «З вірою в серці» – на підтримку захисників нашої країни, їхніх дітей та родин, медичних працівників і волонтерів, які працюють у зоні АТО; у мітингу-реквіємі на вшанування Героїв Небесної Сотні; в зустрічах з воїнами – учасниками АТО «В родинному колі».

У багатьох бібліотеках було влаштовано пункти збору речей для фронту, причому користувачі бібліотек теж долучилися до цих акцій.

Під час мобілізації до лав ЗСУ бібліотеки організували тематичні виставки «Все про нову хвилю мобілізації», на яких представили документи, нормативно-правові, газетно-журнальні матеріали, книжкові видання, посилення на інтернет-ресурси. Разом з волонтерами, у співпраці з громадськими об'єднаннями патріотичного спрямування проводили спільні заходи, зокрема патріотичні бесіди, години мужності: «Волонтери – рятівники і помічники воїнів у зоні АТО», «Волонтер – це стан душі», «Волонтери: пліч-о-пліч із захисниками України».

Однією з таких благородних справ став проект «Маскувальна сітка для Армії руками волонтерів». В його рамках читачі та бібліотекарі плетуть і передають воїнам у зону АТО камуфляжні сітки. Національна парламент-

Працівники НПБУ з камуфляжними сітками і подарунками для воїнів

ська бібліотека України (НПБУ) долучилася до проекту в серпні ц. р. До Дня захисника України бригада морських піхотинців, яка перебуває на сході країни, отримала від бібліотеки чотири маскувальні сітки, солодощі та інші продукти харчування, ліки, засоби особистої гігієни, дитячі листи, малюнки та обереги.

Співпраця ОУНБ, бібліотек і військових частин у більшості областей України стає дедалі тіснішою та різноманітнішою. Зокрема, працівники Тернопільської ОУНБ узяли участь в урочистостях з нагоди річниці 44-ї окремої артилерійської бригади та відкритті меморіальної стели з прізвищами 10 військових, які героїчно загинули в зоні проведення АТО. А в НПБУ в рамках ініціативи «Митці України на лінії вогню» було організовано благодійний концерт під час святкування Всеукраїнського дня бібліотек, кошти від якого передали 92-й бригаді в м. Щастя.

В Україні поширюються численні громадські ініціативи, діють організації національно-патріотичного спрямування. З-поміж них, наприклад, благодійна ініціатива «Героїка», братство козацького бойового звичаю «Спас», військово-історичний клуб «Повстанець», Всеукраїнська громадська організація «Молодий Народний Рух», Всеукраїнський молодіжний клуб «Джура», історичний клуб «Холодний Яр» та ін. Про їх діяльність можна дізнатися, зокрема, на сайті Міністерства молоді та спорту України (<http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/19052>), у засобах масової інформації тощо.

Патріотичні клуби, що функціонують у бібліотечних закладах, сприяють активізації читання літератури національно-патріотичної тематики, знайомлять користувачів з минулим країни, бойовими подвигами співвітчизників, організують зустрічі з цікавими людьми. Зокрема, члени клубів на чолі з працівниками бібліотек відшукують відомості про учасників визвольної боротьби, проводять зустрічі з ними, їхніми родичами, побратимами, створюють ізоотеки, фонотеки, тематичні добірки репродукцій, листівок, плакатів, фактографічні банки мистецьких цікавинок. Пропагуючи краєзнавчу

тематику, бібліотеки обов'язково співвідносять соціокультурні заходи зі знаменними датами свого регіону (міста, села).

У цій статті ми розкрили деякі аспекти національно-патріотичної діяльності бібліотек. У цьому сенсі не можна не згадати і один із основоположних напрямів їх діяльності – популяризацію української мови, яка є найважливішим засобом патріотичного виховання, була і є важливою сферою впливу на національну свідомість громадян, ідентифікаційним кодом нації. Українську мову визнали однією з наймелодійніших ще в далекому 1934 р. на мовному конкурсі в Парижі.

Що може сучасний бібліотекар для того, аби наблизити читача до української книжки? Може багато, якщо він сам є книголюбом, якщо він щоденно наполегливо займається самоосвітою. Українська класична література – невичерпне джерело натхнення, але не менш цікавим є сучасний літературний процес. За останні 10 років (2004–2015) у рамках реалізації Державної програми розвитку і функціонування української мови за державні кошти було закуплено 1 130 назв україномовних книг у кількості майже 3 557 тис. пр. на суму понад 105,5 млн грн. Ці видання передано в усі регіони України для поповнення фондів публічних бібліотек.

Сьогодні Україна переживає один з найсуворіших періодів свого становлення та розвитку як незалежної держави. Відбувається випробування народу на стійкість, мужність, порядність. Саме в такі періоди загартовуються сила і дух нації, викристалізуються її цінності, торується нелегкий шлях до суверенності. На жаль, людина не народжується з почуттям самоусвідомлення себе громадянином і патріотом власної держави. Вона повинна пройти складний шлях розвитку, набути досвіду, стати носієм ціннісних пріоритетів. І в цьому їй можуть допомогти соціальні інститути, в т. ч. бібліотеки.

Запрошуємо бібліотеки України поділитися на сторінках «Бібліотечної планети» новим досвідом роботи та творчими напрацюваннями в цьому напрямі.